

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
YOSHLAR ISHLARI AGENTLIGI

MILLIY MA'RUZA

O'ZBEKISTON YOSHLARI – 2030

Yoshlarga oid davlat siyosati, demografiya va milliy indeks arxitekturasi

Tayyorlangan: 2025–2026

I BOB. SO'ZBOSHI VA KIRISH

1.1. Ma'ruza maqsadi

Yoshlar mamlakat iqtisodiyotining drayveri, inson kapitalining asosiy manbasi hamda ijtimoiy hayotda eng faol qatlam hisoblanadi. Bugungi kunda iqtisodiyotning turli sohalarida yosh aholining ahamiyati oshib bormoqda. 21-asr uchun xos bo'lgan **globallashuv** va **raqamli transformatsiya** yosh aholining hayot tarzi, fikrlashi va imkoniyatlarida ulkan burilish yasadi.

Yangi avlod **raqamli texnologiyalar**, **internet** va **ijtimoiy tarmoqlar** rivojlangan davrda voyaga yetmoqda. Shu sababli bu avlod ko'pincha "**raqamli avlod**" deb ataladi. Ular axborotni tez qabul qiladi, qisqa va vizual ma'lumotlarni yoqtiradi; erkin fikrlashi, ijodkorligi va yangilikka intilishi bilan ajralib turadi.

Raqamli avlod **global dunyoqarashga** ega bo'lib, **ekologiya**, **tenglik**, **inson huquqlari** va **ruhiy salomatlik** kabi ijtimoiy masalalarga katta e'tibor beradi. Biroq internetga qaramlik, kiber-jinoatchilik va ijtimoiy tarmoqlarning ruhiy holatga ta'siri kabi muammolar ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

1.2. O'zbekiston yoshlariga oid muhim raqamlar

Ko'rsatkich	Miqdor
Mamlakatdagi yoshlar soni	9 milliondan ortiq
Jami aholida yoshlar ulushi	~25% (chorak)
Oliy ta'lim tashkilotlarida tahsil oluvchi yoshlar	1,3 million
Texnikumlarda o'quvchilar	448 mingdan ortiq
Har yili mehnat bozoriga kirib kelayotgan yoshlar	600 mingdan ortiq

1.3. Asosiy me'yoriy hujjatlar

PF-66-son Farmon (2026-yil 20-aprel) — O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bilan "**Yangi O'zbekiston yoshlari – 2030**" **strategiyasi** tasdiqlandi. Strategiyaning ustuvor yo'nalishlariga quyidagilar kiradi:

- Yoshlar bandligini ta'minlash va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash
- Sifatli va inklyuziv ta'limni rivojlantirish
- Xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish va kasbiy ta'limni kengaytirish
- Yoshlarning mehnat bozoriga kirib kelishini rag'batlantirish va yosh oilalarni qo'llash
- Yoshlarni madaniy, jismoniy va ma'rifiy jihatdan rivojlantirish
- Yoshlar sog'lig'ini saqlash tizimini takomillashtirish
- Yoshlar siyosatida ochiqlik va ishtirok etish mexanizmlarini kuchaytirish
- Yoshlar siyosatida xalqaro hamkorlikni mustahkamlash

Strategiyaning asosiy maqsadli ko'rsatkichlari:

Maqsadli ko'rsatkich	Belgilangan daraja
Yoshlarning ishsizlik darajasi	8% gacha tushirish
40 yoshgacha rahbar xodimlar ulushi	30% ga oshirish

Maqsadli ko'rsatkich	Belgilangan daraja
Yoshlar jinoyatchiligi (2030-yilga qadar)	2025-yil bazasiga nisbatan 40% kamaytirish
Volontyorlikdagi yoshlar ulushi	Jami volontyorlar sonining 70% ga yetkazish
18–30 yoshlilar rasmiy bandlik darajasi	2025-yilga nisbatan 20% oshirish
Sport to'garaklarida muntazam ishtirok	2026-yilga nisbatan 25% oshirish
Inklyuziv ta'lim bilan qamrov	1 000 nafarga yetkazish

PF-163-son Qaror (2025-yil 10-sentabr):

Ushbu qarorga binoan "Yoshlar yagona elektron platformasi" axborot tizimini yaratish hamda "Yoshlarga oid davlat siyosatining amalga oshirilishi to'g'risidagi milliy ma'ruzani tayyorlash" belgilangan.

1.4. Milliy ma'ruza maqsad va vazifalari

Milliy ma'ruza — yoshlarga oid davlat siyosatining amalga oshirilishini baholashga qaratilgan statistik ma'lumotlar hamda ijtimoiy so'rovlar natijalariga asoslanadi. Ma'ruzaning asosiy maqsadlari:

- Yoshlarga oid davlat siyosatining samaradorligini baholash
- Yoshlarning ijtimoiy ahvoli, qiziqishlari va imkoniyatlarini tahlil qilish
- Yoshlarga oid davlat siyosatida jamoatchilik faolligini oshirish
- Yoshlarga oid davlat siyosatida shaffoflikni ta'minlash
- Yoshlarning sog'lig'i, ta'lim olishi, bandlik darajasi, ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy muhofaza qilinganlik darajasini tahlil qilish

1.5. Manzilli auditoriya

Ma'ruzada amalga oshiriladigan tahlillar **manzilli yondashuv** asosida olib boriladi: mahalla, hududlar va respublika kesimida yoshlar o'rtasidagi ijtimoiy muammolar dolzarblik darajasiga binoan xavf zonalariga tasniflanadi.

"Milliy ma'ruza" foydalanuvchilari: davlat tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, aql markazlari, fuqarolik jamiyati institutlari, tadqiqotchilar, olimlar va keng jamoatchilik.

1.6. Ma'lumotlar manbalari

"Yoshlar yagona elektron platformasi"ni vazirlik va idoralar axborot bazalariga integratsiya qilish orqali **14–30 yoshdagi** aholining sog'lig'i, ta'lim olishi, mehnat bozorida ishtiroki va xavfsizligiga oid statistika qamrab olinadi.

Quyidagi davlat tashkilotlarining axborot bazalaridan ma'lumotlar avtomatik yuklab olinadi:

Idora / Tashkilot
Ichki ishlar vazirligi
Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Soliq qo'mitasi
Kadastr agentligi
Adliya vazirligi
Oliy sud
Bilim va malakalarni baholash agentligi

Idora / Tashkilot
Yoshlar ishlari agentligi
Ijtimoiy himoya milliy agentligi
Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi
Sog'liqni saqlash vazirligi
Sport vazirligi
Markaziy bank
Iqtisodiyot va moliya vazirligi

II BOB. O'ZBEKISTONDA YOSHLAR DEMOGRAFIYASI

2.1. Umumiy demografik holat

2025-yil 1-yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda doimiy istiqomat qiluvchi aholi soni **37 543 200 nafardan** ko'proq bo'lib, shundan **9 630 556 nafari** — 14 hamda 30 yosh oralig'iga mansub aholi. Bu mamlakatimiz aholisining **26%**ini yoshlar tashkil etishini anglatadi.

Ko'rsatkich	Miqdor
Jami doimiy aholi	37 543 200+
14–30 yoshdagi yoshlar	9 630 556
Yoshlarning umumiy aholida ulushi	26%
Erkaklar (jami aholi)	18 904 500 (50,4%)
Ayollar (jami aholi)	18 638 700 (49,6%)
Aholining o'rtacha yoshi	29,3 yosh
Ayollar orasida o'rtacha yosh	30,1 yosh
Erkaklar orasida o'rtacha yosh	28,6 yosh

2.2. Yoshlarning hududlar kesimidagi taqsimoti

Yoshlarning hududlar kesimidagi soni tegishli hududdagi umumiy aholi soni, zichligi va demografik omillarga binoan 248 mingdan 1 million 150 minggacha tafovutlanadi.

Hudud	Yoshlar soni	Respublika ulushi
Samarqand viloyati	1 141 810	12%
Farg'ona viloyati	1 039 594	11%
Qashqadaryo viloyati	969 212	10%
Andijon viloyati	870 893	9%
Namangan viloyati	~8% ulush	8%
Surxondaryo viloyati	~8% ulush	8%
Toshkent viloyati	~8% ulush	8%
Toshkent shahri	~8% ulush	8%
Qoraqalpog'iston Respublikasi	545 429	6%
Xorazm viloyati	541 654	6%

Hudud	Yoshlar soni	Respublika ulushi
Buxoro viloyati	514 041	5%
Jizzax viloyati	413 321	4%
Navoiy viloyati	269 502	3%
Sirdaryo viloyati	247 466	3%

2.3. Yoshlarning aholi soniga nisbati (hududlar kesimida)

Yoshlarning jami aholi soniga nisbati o'rtacha 26% bo'lib, hududlar kesimida 23,4% dan 26,9% gacha tafovutlanadi:

Hudud	Yoshlar ulushi
Qoraqalpog'iston Respublikasi va Jizzax viloyati	26,9%
Xorazm viloyati	26,7%
Qashqadaryo, Surxondaryo, Samarqand, Sirdaryo viloyatlari	26,6%
Andijon va Namangan viloyatlari	25,2%
Farg'ona viloyati	25,1%
Toshkent viloyati	24,9%
Buxoro viloyati	24,7%
Navoiy viloyati	24,6%
Toshkent shahri	23,4%

2.4. Shahar va qishloq aholisining taqsimoti

2025-yilga kelib O'zbekistonda **19 million 139 mingdan ortiq (51%)** aholi shaharlarda, **18 million 403 mingdan ko'proq (49%)** aholi esa qishloqlarda istiqomat qilmoqda. O'zbekiston Yalpi ichki mahsuloti 2025-yilga kelib 7,7% o'sish bilan **145 milliard AQSh dollariga** yetdi.

Ko'rsatkich	Ma'lumot
Shahar aholisi	19 139 000+ (51%)
Qishloq aholisi	18 403 000+ (49%)
Eng ko'p shahar aholisi — Toshkent shahri	3 112 000+
Farg'ona viloyatida shahar aholisi	2 354 000+
Samarqand viloyatida shahar aholisi	1 570 000+
Eng ko'p qishloq aholisi — Samarqand viloyati	2 726 000+
Qashqadaryo viloyatida qishloq aholisi	2 083 000+

2.5. Demografiyaning strategiya bilan bog'liq jihatlari

"Yangi O'zbekiston yoshlari – 2030" strategiyasi doirasida demografik ma'lumotlar yoshlarga oid chora-tadbirlar samaradorligini o'lchashda muhim asosni tashkil etadi. Xususan, yoshlar bandligini ta'minlash, sifatli ta'limni rivojlantirish, yoshlar sog'lig'ini saqlash kabi yo'nalishlar bo'yicha ma'lumotlarni to'plash va ko'rsatkichlarning dinamikasini tahlil qilish orqali chora-tadbirlar samaradorligini oshirish mumkin.

"Milliy yoshlar indeksi" — mana shu yo'ldagi muhim qadamlardan biri bo'lib, GYDI (Global yoshlar rivojlanish indeksi) ning barcha indikatorlari milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda milliy indeksda qamrab olingan. Bu **O'zbekistonni GYDI reytingida top-70 ta mamlakat qatoriga kiritish** vazifasini bajarishga ham yordam beradi.

III BOB. XORIJ TAJRIBASI — YOSHLAR INDEKSLARI

3.1. Global yoshlar taraqqiyoti indeksi (GYDI)

Global Youth Development Index (GYDI) — dunyo bo'ylab yoshlarning ahvoli va imkoniyatlarini baholaydigan eng nufuzli xalqaro indekslardan biri. **Britaniya Hamdo'stligi kotibiyati (Commonwealth Secretariat)** va **Iqtisodiyot va Tinchlik instituti (Institute for Economics and Peace)** tomonidan yuritiladi.

Ko'rsatkich	Ma'lumot
Qamrov yoshlari	15–29 yosh (ayrim hollarda 15–24 yosh)
Indikatorlar soni	6 ta indikator
Subindikatorlar soni	27 ta subindikator
Ma'lumot manbalari	BMT va xalqaro tashkilotlarning rasmiy statistikasi

GYDI indikatorlari va og'irliklari:

Indikatorlar	Og'irlik	Subindikatorlar	Og'irlik
Salomatlik va farovonlik	22%	O'lim darajasi	10%
		OIV darajasi	2%
		O'ziga zarar yetkazish	2%
		Ruhiy salomatlik	2%
		Giyohvandlik	2%
		Spirтли ichimliklar suiste'moli	2%
Ta'lim	22%	Tamaki iste'moli	2%
		Savodxonlik darajasi	10%
		Maktabni bitirish	8%
		Raqamli mahalliy aholi	4%
		NEET (o'qimaydigan va ishlamaydigan)	10%
Bandlik va imkoniyatlar	22%	To'liq bo'lmagan bandlik	4%
		O'smirlar tug'ilish darajasi	4%
		Moliyaviy hisob	4%
		NEETda gender tengligi	2,8%
Tenglik va inklyuziya	14%	Xavfsizlikda gender tengligi	2,8%
		Savodxonlikda gender tengligi	2,8%
		Erta nikoh	2,8%
		Iqtisodiy marginallashuv	2,8%
		Yoshlar siyosati ko'rsatkichi	2,5%
Siyosiy va fuqarolik ishtiroki	10%	Rasmiy shaxsga fikr bildirish	2,5%
		Ko'ngillilikka vaqt ajratish	2,5%

Indikatorlar	Og'irlik	Subindikatorlar	Og'irlik
		Jamiyatni yaxshilashdagi xizmat	2,5%
Tinchlik va xavfsizlik	10%	Ichki tinchlik ko'rsatkichi	2,5%
		Shaxslararo zo'ravonlik	2,5%
		Mojaro va terrorizm	2,5%
		INFORM risklar boshqaruvi balli	2,5%

3.2. Yoshlar rivojlanishi indeksi (Youth Progress Index — YPI)

Youth Progress Index (YPI) — jahon yoshlarining hayot sifati va huquqlari keng qamrovi o'lchanadigan vosita. Asosan **Yevropa Yoshlar Forumi** tomonidan xalqaro korporatsiyalar bilan hamkorlikda yuritiladi.

Ko'rsatkich	Ma'lumot
Qamrov yoshlari	15–34 yosh
O'lchamlar soni	3 ta o'lcham
Indikatorlar soni	61 ta indikator

YPI o'lchamlari:

O'lcham	Tavsif
Asosiy ehtiyojlar (Basic Needs)	Yoshlarning eng muhim ehtiyojlari: ovqat, suv, uy-joy, xavfsizlik
Farovonlik asoslari (Foundations of Wellbeing)	Shaxs va jamiyat farovonligi: ta'lim, axborot, sog'liq, atrof-muhit
Imkoniyatlar (Opportunity)	Yoshlar o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyati: huquq va ovoz, erkinlik, inklyuziv jamiyat, oliy ta'lim

3.3. Global yoshlar farovonligi indeksi (The Global Youth Wellbeing Index)

The Global Youth Wellbeing Index — **Xalqaro strategik tadqiqotlar markazi (CSIS)** va **Xalqaro yoshlar jamg'armasi (IYF)** hamkorligida yuritiladi. 15–29 yoshdagi yoshlarni qamrab oladi. 2017 yilgi nashrdan boshlab "Gender tengligi" alohida soha sifatida qo'shilgan va subindikatorlar soni 35 taga qisqartirilgan.

3.4. Indekslarning qiyosiy tahlili va Milliy indeks uchun optimal variant

Indeks	Ustunliklari	Kamchiliklari	Milliy indeks uchun yaroqliligi
GYDI	Obyektiv statistikaga asoslanadi; 15-29 yosh — mamlakatimiz 14-30 yoshiga mos	—	Eng optimal variant ✓
YPI	Ijtimoiy muammolarga e'tibor	Yosh chegara 34 gacha — normativ hujjatlar bilan monand emas	Cheklangan
GYWI	Subyektiv farovonlikni o'lchaydi	Maqsadli ko'rsatkichlar asosan obyektiv xarakter — mos kelmaydi	Mos kelmaydi

Xulosa: **Global yoshlar taraqqiyoti indeksi (GYDI)** eng optimal variant sifatida tanlanadi, chunki u **15-29 yosh guruhiga** urg'u beradi (mamlakatimiz **14-30 yoshiga** mos keladi) va asosan obyektiv statistik ko'rsatkichlarga tayanadi.